

Op pad met... Ger Vos in de Amsterdamse haven

CV Dr. G. Vos

1964-1971	HBS-B
1971-1983	studie Chemie en Promotie, Rijksuniversiteit Leiden
1982-1984	sectiehoofd methodiekontwikkeling, Rijksinstituut voor drinkwatervoorziening
1984-1989	Hoofd afdeling Anorganische Contaminanten, Rijkskwaliteitsinstituut voor Land- en Tuinbouwprodukten (WUR/DLO)
1989-2002	diverse functies ministerie van LNV
2012-2013	programmaleider <i>Human Capital Agenda</i> Topsector Agri&Food
2002-heden	directeur InnovatieNetwerk

Functies (een selectie)

2005-2009	lid Bestuur Bsik Programma Leven met Water
2007-2010	lid Visserij Innovatie Platform
2007-heden	lid Bestuur Stichting Innovatie Glastuinbouw Nederland, publiek-private alliantie voor innovatie in de glastuinbouw
2010-heden	lid Raad van Advies Stichting Innovatie Recreatie en Ruimte
2012-2013	lid Stuurgroep Platform Beta en Techniek
2012-heden	lid Bestuur Courage, publiek-private alliantie voor innovatie in de melkveehouderij

Ik heb geen behoefte aan onderzoek, maar aan kennis

Regisseur van baanbrekende innovaties, dat is de rol van Ger Vos bij het InnovatieNetwerk. Als directeur is hij continu op zoek naar potentiële *game changers*, zoals de kas die netto energie produceert of een landschap zonder afrasteringen. “Innovatie creëer je grotendeels op basis van kennis die er al is en je primaire drive is om iets nieuws in de praktijk te brengen. Dat is wat anders dan iets onderzoeken. Nederland is steengoed in de ontwikkeling van kennis, en dat moet vooral zo blijven, maar tamelijk zwak in de toepassing daarvan.”

Waarom heb je ons meegenomen naar het Amsterdamse havengebied?

“Hier wordt Tijdelijke Natuur ontwikkeld, één van onze succesvolle innovaties. We merkten dat eigenaren van braakliggende gronden, waarvan de bestemming vastligt maar realisatie nog even op zich laat wachten, als de dood zijn dat zich bijzondere planten en dieren op hun grond vestigen. Dat zou hun bouwplannen doorkruisen. Ze doen er alles aan om dat te voorkomen, bijvoorbeeld door regelmatig te maaien. Vanuit ecologisch oogpunt en recreatie is dat contraproductief. Wij hebben toen met partners de ontheffing Tijdelijke Natuur bedacht. Daarmee kan de eigenaar natuurontwikkeling toelaten op zijn grond, omdat de natuur weer opgeruimd mag worden als het terrein zijn uiteindelijke bestemming krijgt. Ook als het gaat om beschermde soorten. Tijdelijke Natuur is langzamerhand een succes geworden, maar het heeft veel werk gekost om een geschikte juridische context te creëren. Ook hebben we meerdere pilots uitgevoerd. Als het eenmaal loopt zie je vaak een versnelling optreden. In de beginfase denken mensen: ja dat zeggen ze nou wel dat ik het mag weghalen. Ga ik dat risico lopen? Als meer partijen dat risico lopen dan komen er snel meer schapen over de dam. Van de geschatte ruimte voor 40.000 hectare Tijdelijke Natuur is al 2.000 gerealiseerd (zie kader p. 145). En ook in het buitenland, in Denemarken en België, is interesse voor Tijdelijke Natuur.”

Hoe is het InnovatieNetwerk ontstaan?

“De kern van het denken in het ministerie van LNV rond 2000 was: er zijn meerdere hardnekkige problemen en die lossen we niet op met het gangbare denken, met alles net iets beter doen dan we al deden. Daar zijn paradigmaveranderingen voor nodig. Dan ga je dingen doen die in potentie controversieel zijn, of tegen bestaand beleid in gaan. De gedachte was toen: daar maken we een clubje van, dat zetten we op enige

afstand van het ministerie, formeel wel onderdeel, maar in een onafhankelijke positie met een eigen bestuur, en die krijgt een jaarlijks budget om baanbrekende innovaties te ontwikkelen. Wat is baanbrekend? Als het bestaande paradigma's ter discussie stelt, vanzelfsprekendheden loslaat, als het in potentie een *game changer* is en tegen bestaande denkbeelden ingaat, dat soort dingen. Een voorbeeld is het concept van de Kas als Energiebron. Een kas niet als

energieslurper, maar als energieproducent, dat is een fundamentele omkering van het denken.”

Wageningen staat bekend om haar ondersteuning van de praktijk met kennis. Wat voegt het InnovatieNetwerk daar aan toe? “Onze primaire drive is om iets nieuws in de praktijk te brengen. Innovatie creëer je grotendeels op basis van kennis die er al is. De kunst is om die kennis te vinden en te combineren met allerlei andere bestaande kennis van binnen en buiten de sector. En wat vandaag de dag eigen is aan die kennis is dat die niet alleen aanwezig is bij de gevestigde kennisinstituten, maar overal zit, in de hele netwerksamenleving. We zijn

met de Kas als Energiebron langs geweest bij alle gevestigde kennisinstituten in Nederland, maar die zaten toen nog erg in de modus van energie besparen. Uiteindelijk werd het hart van de oplossing – en dat is wel iets dat ons werk kenmerkt – aangedragen door een oud directeur R&D van Akzo-Nobel die in zijn schuurtje stond te klooiën met warmtewisselaars. En natuurlijk moet je in de loop van zo’n innovatietraject best iets uitzoeken, noem het onderzoek, maar dat is volledig gericht op het tot stand brengen van die innovatie. Onderzoek als zodanig is voor ons geen doel op zich. Nederland is steengoed in het ontwikkelen van kennis, maar tamelijk zwak in de toepassing daarvan. Dat zeggen WRR en OESO

ook. Daar ligt een geweldige kans voor Wageningen en andere kennisinstituten. Alleen dat zouden ze veel krachtiger vorm moeten geven. Als ik nu naar een onderzoeker ga met een vraag, krijg ik een offerte voor onderzoek, geen antwoord.”

Hoe bouw je prikkels in om dat te veranderen?

“Ik verwacht dat er de komende tien jaar een zekere verschuiving van het budget plaatsvindt van onderzoek naar valorisatie en innovatie. Noorwegen stopt volgens de WRR al met zijn wetenschappelijk onderzoek. De Noren zeggen: we kunnen die kennis ook wel in het buitenland halen. In haar recente rapport: Naar een lerende economie, heeft de WRR het terecht veel

over kenniscirculatie. Cruciaal voor innovatie, noemt de raad dat en daar heeft hij groot gelijk in. Zorgen dat kennis gaat stromen en toegepast gaat worden, dat is de kern van ons werk, gekoppeld aan het genereren van baanbrekende ideeën.”

Waar komen die baanbrekende ideeën vandaan?

“Die komen overal vandaan. Voor het opdoen van nieuwe ideeën moet je in de goede netwerken verkeren. Verreweg de meeste ideeën komen van buiten, van de éénpitters, de consultancybureautjes. Daar zitten geweldig creatieve mensen. Ook onderzoekers die in het gangbare systeem zitten en dwarse dingen willen, weten ons te vinden. Soms komt zo’n idee van een medewerker in mijn staf. Wij hadden nogal hooggespannen verwachtingen van jongeren. Die zijn nog niet belast met alle mores die ouderen hebben en zouden *out of the box* moeten kunnen denken. Eerlijk gezegd is dat nogal eens tegengevallen. Gelukkig worden oude mensen steeds creatiever, volgens sommige wetenschappers. Nooit weg als je zelf al aardig grijs wordt.

We struinen ook internet af en organiseren creatieve sessies. Die sessies zijn bijna altijd ontmoetingen tussen heel verschillende domeinen, bijvoorbeeld de melkveehouderij en de creatieve industrie. Daar borrelt van alles op. Je kunt overigens 98% van die ideeën weggooien, maar als er één pareltje uitrolt is het al de moeite waard. Mijn eerste vraag is altijd: wat maakt dit

nu zo bijzonder? Medewerkers moeten al bij het prille idee kunnen uitleggen waarom dit in potentie een *game changer* kan zijn. Daar zit in alle eerlijkheid wel een spanning op, want het uiteindelijke succes ligt in de praktijk. En de kans op succes is bij laaghangend fruit groter dan bij baanbrekende innovaties.”

Jullie slogan is: grensverleggend in agro en groen. Zijn innovaties in de groene ruimte moeilijker dan in de landbouw?

“Het in de praktijk brengen van technologisch georiënteerde innovatie in de agrosector is makkelijker dan een ruimtelijk georiënteerde innovatie in de groene ruimte. Als ik in een kas iets wil proberen, dan heb ik aan één kas genoeg. Als ik nieuwe rivieren wil ontwikkelen dan heb ik meer ruimte nodig met een enorme impact. Als iets een stevige ruimtelijke component krijgt, wordt het buitengewoon ingewikkeld en duurt het lang. Plus dat allerlei burgers daar misschien, al dan niet terecht, ook iets van gaan vinden.”

Heeft die traagheid misschien ook iets te maken met het conservatisme in het denken over natuur en landschap?

“Nou dat geloof ik niet. Regelgeving is nogal eens een belemmerende factor. Ik hoor zelfs ambtenaren wel eens wanhopig roepen over de regelgeving die allerlei spannende dingen onmogelijk maakt. Als je echt naar functiecombinaties in het landelijk gebied wilt, loop je heel vaak tegen

regelgeving aan.

Anderzijds kan overheidsbeleid ook een krachtige impuls geven aan verandering. Wat Bleker heeft gedaan vond ik bijna draconisch, maar het heeft wel het denken in de groene sector veranderd. De opvatting dat natuur meer is dan natuur voor zichzelf, is versterkt door die drastische bezuinigingen. Er ontstond een grotere prikkel om naar andere financiële dragers te zoeken. Dat schiep openingen voor concepten waar ook wij mee bezig waren. Ons aanbod om 200.000 hectare subsidievrije natuur te realiseren, door met combineren van functies geld te verdienen voor beheer en ontwikkeling, was voor het tijdperk Bleker kansloos geweest. Kan verblijfsrecreatie met

Zwartwordende wasplaat
(*Hygrocybe conica*)

lodges in grote natuurgebieden bijdragen aan natuurbehoud? Dat is het concept achter het project Krugerparken.nl. Een aantal jaar geleden was dat vloeken in de kerk. Nu zeggen natuurorganisaties: dat is interessant, daar denken we graag over mee. Zulke plannen sluiten ook naadloos aan bij de nieuwe natuurvisie van Dijkzma.”

Wat zijn succesfactoren voor innovaties in de groene ruimte?

“Enthousiaste bestuurders. Ik vertelde net dat wetgeving vaak een belemmerende fac-

tor is. Maar is het wetgeving of vaak ook bestuurlijke wil? Als bestuurders willen, kan er opeens heel veel. De gedachte over nieuwe dorpen in Friesland werd gedragen door de wethouder van de betreffende gemeente. Er was geen grotere ambassadeur voor dat idee dan hij. Dat maakt het ook kwetsbaar. Bestuurder weg, idee van tafel. Ruimtelijke trajecten duren qua implementatie lang. Dus de bestuurlijke volatiliteit maakt het niet eenvoudiger.

En wat is succes? Iemand uit mijn bestuur zei eens: als niet minstens de helft van de

dingen die we doen mislukken, dan doen we de verkeerde dingen. Als de innovaties grensverleggend moeten zijn, dan kan het niet zo zijn dat 70% lukt. Dan raak je aan de definitie van lukken. Wij hebben gewerkt aan agroparken (varkensflats, red.). In de praktijk zijn die nog nooit gerealiseerd, maar ze domineren nog steeds de discussies over de intensieve veehouderij en hebben in het denken een enorme impact gehad. Als je ervan uitgaat dat innovatie de praktijk verandert, dan lukt 20-30%. Meer zal het niet zijn. Dat is in het bedrijfsleven overigens vaak ook het geval.”

Noem tot slot eens een innovatief idee waar je vrolijk van wordt?

“In de melkveehouderij zijn we bezig met een project om koeien uit te rusten met een systeem waardoor je geen afrasteringen meer nodig hebt. Met GPS kun je de contouren van een perceel uitzetten. Als de koe bij de rand komt, krijgt zij een schok of geluidsignaal. We moeten nog goed kijken hoe we dat doen in termen van dierenwelzijn. Waarschijnlijk wordt het een geluidsignaal. Daar word ik nu enthousiast van. Net als in Ierland kan ik dan een wandeling door het landschap maken zonder dat ik overal prikkeldraad tegenkom. Prachtig lijkt me dat.”

**JOS DEKKER &
BAREND HAZELEGER**

Tijdelijke Natuur biedt permanente winst voor mens én natuur

In heel Nederland zijn tienduizenden hectaren grond door overheden of projectontwikkelaars aangekocht ten behoeve van woningbouw, infrastructuur, bedrijventerreinen of ontgrondingen. Vaak gaat het om voormalige landbouwgronden of opgespoten terreinen waarvan de natuurwaarden bij aankoop of aanleg gering zijn. De toekomstige bestemming is al vastgelegd bijvoorbeeld in streek- en bestemmingsplannen, maar het kan nog wel een aantal jaren (soms tien jaar of langer) duren voordat de definitieve bestemming daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

Al die tijd probeert de grondeigenaar, die goed op de hoogte is van de risico's, de natuur buiten de deur te houden door terreinen regelmatig om te ploegen of te verpachten als landbouwgrond. Want komen er beschermde soorten op het terrein af, dan kan, met de wet in de hand, hun aanwezigheid gebruikt worden om verdere ontwikkelingen op het terrein te vertragen of om compensatie af te dwingen. InnovatieNetwerk heeft met partners gewerkt aan de ontwikkeling van het concept Tijdelijke Natuur. Kern daarvan is het creëren van de mogelijkheid om een 'onthefving Tijdelijke Natuur' aan te vragen. Met die ontheffing in de hand heeft de grondeigenaar de mogelijkheid om Tijdelijke Natuur te laten ontstaan en ook weer te verwijderen. Al meer dan 30 grondeigenaren hebben zo'n ontheffing aangevraagd en laten de natuur

op hun terrein haar gang gaan. In totaal is er op dit moment in Nederland circa 2.000 hectare Tijdelijke Natuur, openbaar toegankelijke gebieden waar mensen struinen, wandelen of doorheen fietsen.

De eerste resultaten zijn positief. Dat blijkt bijvoorbeeld op de locatie Eeserwold bij Steenwijk. Het concept Tijdelijke Natuur wordt hier sinds 2010 toegepast op een braakliggend bedrijven- en woonterrein van ongeveer 100 hectare. Landschap Overijssel heeft een inventarisatie uitgevoerd en daar een rapport over gepubliceerd (<http://tinyurl.com/kz8eeo8>). In totaal zijn er 53 soorten broedvogels aangetroffen, waarvan 7 Rode Lijstsoorten, 13 soorten dagvlinders, 9 soorten libellen, 9 soorten sprinkhanen en 197 plantensoorten. Wat betreft

broedvogels kwam naar voren dat het gebied rijk is aan soorten die gebonden zijn aan overjarige ruigte. Opvallend zijn de hoge aantallen bosrietzangers, kleine karekieten, gele kwikstaarten, grasmussen en rietgorzen. De broedvogelsamenstelling in combinatie met de hoge dichtheden is voor Nederlandse begrippen zeldzaam. Voor vogelsoorten van ruigte en struweel is de Tijdelijke Natuur op Eeserwold een belangrijke kraamkamer geworden.

Meer informatie

www.innovatienetwerk.org/nl/concepten/view/38/TijdelijkeNatuur.htm en www.tijdelijkenatuur.nl

NICO BEUN, INNOVATIENETWERK